

השותפין

ולל"ב כוונת מתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה" היינו שנתרצו לעיקר החלוקה (ומחיצה היינו פלוגתא כדכתיב "ותהי מחצת העדה"), ולשון מתני' הוא כלשון בני אדם האומרים בא נעשה חלוקה, ואיירי בחצר שאין בה דין חלוקה, והא שאין יכולים לחזור, הטעם הוא משום דאיירי שעשו קנין (ברוחות שכל אחד ברר לו חלק וע"י הקנין קנו כל אחד חלקו, ולרב אשי איירי שכל אחד החזיק בחלקו רפק ביה פורתא, ורקע נקנית בחזקה אחרי שהסכימו בשעת חלוקה, אבל קנין על החלוקה גרידא אינו מועיל דאין חליפין קונים אלא דבר ממשי), וסיבת הכפייה לבנות כותל היא משום דס"ל דהזק ראה שמייה הזק, ואף שאין בחצר דין חלוקה קמ"ל מתני' שאחרי שנתרצו לחלוק אין די במסיפס אלא בונים כותל.

מתי נאסרה התבואה כשנפרצה מחיצת הכרם הסמוכה לשדה- אם נפרצה מחיצת הכרם הסמוכה לשדה לבן של חברו, וסמך את זרעו לגדר, ובלי גדר צריך להרחיק ד"א כדי עבודת הכרם, דבשיעור זה הוי כלאים, אומר לו לבעל הכרם לגדור כדי שהגפנים לא יאסרו את התבואה, ואם חזרה ונפרצה אומר לו גזור, ואם נתייאש מלגודרה נאסרה התבואה אם הוסיפה וגדלה בשיעור אחד ממאתים, וחייב בעל הכרם באחריותה.

הזק ראה אי שמייה הזק ונ"מ לחיוב בנית כותל

במתני' נתבאר דין בנית כותל בין ב' שותפים, בנית כותל נצרכת בשביל למנוע הזק ראה, וממילא הדבר תלוי אם הזק ראה שמייה הזק או לא, וכדלהלן.

ללישנא קמא הזק ראה לאו שמייה הזק ואין מחייבים אדם לבנות כותל בין החצרות, ודי במסיפס בעלמא, לרש"י היינו יתדות עץ התחובים בארץ. ומ"מ בגינה שמגדלים בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה חייב לבנות כותל, משום דאסור לאדם לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה שלא יזיקנה בעין רעה (והדימוי חצר לגינה הוא מאיזה אבנים בונים את הכותל).

וכן מחייבים אדם להשתתף בבנית בית שער (צורת עיגול עם פתח בצד שלא בני רה"ר לתוך החצר) ודלת לחצר, דהזיקא דרבים שאני.

וכן מחייבים אדם להרחיק כותל מחלונות ביתו של חברו ד' אמות, (אם הכותל גבוה יגביהו מלמעלה ד"א כדי שלא יציץ וישחה ויראה, ומלמטה כדי שלא יעמוד על הכותל ויראה, וממול הבית כדי שלא יחשיך את הבית) דהזיקא דבית שאני משום שאדם עושה ביתו דברי הצנע.

בנית מחיצה בין חצרות השותפים

הנדון בסוגיא היא על חיוב בנית כותל בין ב' חצרות גינות או שדות, אם חייב לבנות משום הזק ראה, או דאיירי בנתחייבו ע"י קנין, (ונסתעף מזה הנדון אם הזק ראה שמייה הזק), וכשבונים כותל ממה בונים אותו ומהו גובהו ועוביו, ולמי שייך המקום והאבנים אם נפל הכותל, ומה עושים לסימן כשרק אחד מהם בונה את הכותל.

ב. מקום בנית הכותל- שותפים בחצר שבתו שניהם פתוחים לחצר, ורוב תשמישם בחצר, שבאים לעשות מחיצה ביניהם, בונים את הכותל באמצע שכל אחד נותן חצי מקום עובי הכותל.

חלוקת האבנים והמקום אם נפל הכותל- כיון שכשבאים לבנות שניהם משתתפים באבנים ובמקום, לפיכך כאשר נפל הכותל לאחר שנים רבות שניהם מתחלקים באבנים ובמקום הכותל, ואין אחד יכול לומר שנבנה בשלו והאבנים היו משלו. ואיתא בגמ' ד. דקמ"ל דאע"ג דנפל לרשות אחד או שאחד מהם פינה את האבנים לרשותו, מ"מ חולקים, דשותפין לא קפדי אהדדי.

ממה בונים את הכותל- בונים את הכותל כפי מנהג המקום, שאם נהגו לבנות מגויל בונים מגויל ואין אחד יכול לומר שאינו חפץ אלא בגזית, וכל אחד נותן מחלקו ג' טפחים, ובגזית כל אחד נותן ב' טפחים ומחצה, ובכפיסין כל אחד נותן ב' טפחים כל אחד נותן טפח ומחצה. ואפ"י אם נוהגים לבנותו מהוצא לולבי דקלים (ובע"ב פירש נצרים) ודפנא ענפי עץ ערמונים, יבנו מהוצא ודפנא (ד.).

ב: - ג. האם שותף יכול לכפות את שותפו

להשתתף בבנית הכותל- איתא במתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה בונים את הכותל באמצע"- לל"ק מחיצה היינו גודא -כותל (וכמו שמצינו לשון זה לגבי כלאים וכדלהלן), והא דלא קתני בונים אותו באמצע, קמ"ל שאין די במסיפס אלא צריך כותל, ולפי זה בהכרח דס"ל לתנא דמתני' שהזק ראה לא שמייה הזק, ולכן רק אם רצו צריכים לבנות מחיצה, וקמ"ל מתני' שאף אם אחד שכנע את השני לבנות כותל ונתרצה, בונים את הכותל באמצע, ואינו יכול לטעון שנתרצה רק לחסימת האויר ע"י מחיצה דקה כגון של נסרים, המסיקה למניעת הזק ראה, או שיבנה את כל הכותל ברשותו, ולא נתרצה לבנית חצי הכותל ברשותו ולמעט מקום תשמישו.

מסכת בבא בתרא היא המסכת האחרונה בשלשת הבבות הפותחות את סדר נזיקין, ועוסקות בדיני ממונות שבין אדם לחבירו. מסכת בבא קמא עוסקת בתביעות נזיקין וגזילות, מסכת בבא מציעא עוסקת במחלוקות בענייני בעלות בכסף או במטלטלין, כגון בעלות במציאה ופקדון, דיני קניינים, הלוואות, ודיני שמירה שאלה ושכירות וקבלנות. ומסכת בבא בתרא עוסקת בדיני תביעות שבין אדם לחבירו בקרקעות (כגון נזקי שכנים, חלוקת קרקעות משותפות, דיני חזקות בקרקע, ונזקי קרקע), דיני מכירה וקנייניה, ודיני ירושה וצוואה. וכתב הרמב"ם (הקדמה לסדר זרעים) שהדינים שבמסכת זו 'כולם קבלה ודברי סברות ולא התבאר מן התורה'.

הנושאים העיקריים הנדונים בארוכה במסכת בבא בתרא:

א' הלכות שכנים: והיינו הזק ראה וחייב בנית כותל בין שכנים. (ב' - ו'), השתתפות בהוצאות משותפות (ז' ח'), חיוב הרחיק דבר שעשוי להזיק לשכן (י"ז - כ"ז).

מתי יש לאחד חזקת תשמישין על שכנו (ו', נ"ז - נ"ט).

ב' חלוקת שותפות (י"א - ג').

ג' חזקת ג' שנים בקרקעות כנגד מרא קמא. (כ"ח - נ"ז).

קניינים. קנין חזקה בקרקע (נ"ב - נ"ו). קנין מטלטלין (ע"ה - ע"ז, פ"ד - פ"ח). כמה צריך לשייר הקונה עצים לקציצה, ומתי הקטונה אילנות נחשב שקנה קרקע (פ' - ג'). מתי יכולים הלוקח או המוכר לחזור בהם מהמכירה (פ"ג - פ"ח), ענייני מידות ומשקלות (פ"ח - צ'). אחריו לפלוני (קל"ו קל"ז). מאיזה גיל אדם יכול למכור וכדומה (קנ"ה).

ד' מה כלול במכירת בית או שדה (ס"א - ס"ו, ס"ט - ע"ב) או חצר או בית הבד או מרחץ (ס"ז) או עיר (ס"ח), או ספינה (ע"ג), או קרון ופרדות וצמד ובקר וחמור וכליו (ע"ז), או חמור וכליו ובהמה ובהמה ובור וכוורת ושובר (ע"ח), או פירות שובר (פ'), או קבר (ק' - ק"ב), מתי נקעים וסלעים נמדדים עם השדה (ק"ג). המוכר בית כור ופיחת או הותיר (ק"ג - ק"ו).

ה' דיני ירושה. (ק"ח - קל"ה). מזונות הבנות מהירושה ועוד מדיני ירושה. (קל"ט - קמ"ד).

ו' מתנת שכיב מרע. (קל"ה - קל"ח, קמ"ו - קנ"ו, קע"ה).

ז' דיני שטרות (ק"ס - קע"ג).

נושאים נוספים- דיני צדקה ומעלותיה (ח' - י"א). כתבי הקודש (י"ג - י"ז). דיני מלמדי תינוקות (כ"א). כללי ההכרעה בממון המוטל בספק (ל"ד ל"ה). מסירת מודעה כשאדם אנוס למכור או לתת מתנה (מ'). פסול נוגע בשותפים ובמוכר (מ"ב - מ"ה). מתי מועיל דבר שנעשה בכפייה (מ"ז מ"ח). דיני הבעל בנכסי אשתו (מ"ט - נ"ב). אם הולכים בממון אחר הרוב (צ"ב צ"ג). דיני יין שמרים וחומץ למכירה ולברכה ולקידוש וכדומה. (צ"ה - צ"ח). דיני ערבות. (קע"ג - קע"ו).

וכן בגג הסמוך לחצר צריך לעשות לגג מעקה ד' אמות, משום שבעל החצר טוען שכיון שאין תשמיש הגג קבוע אינו יודע מתי ישתמש כדי להסתיר עצמו משא"כ חצר שתשמישה בכל שעה אין עושים בה דברי הצנע.

ובחצר גופא אם היה שם כותל שנתרצו הראשונים לעשותו ונפל מחייבים אותם לבנות כותל, ואין חייבים לבנות יותר מגובה ד' אמות, אף אם הכותל הישן היה גבוה יותר.

ללישנא בתרא הזק ראייה שמיה הזק והיכא שחולקים את החצר חייבים שניהם להשתתף בבניית הכותל, ואין די במסיפס בעלמא.

חלוקת כתבי הקודש - כתבי הקודש של שותפין והיינו ס"ת או נביאים וכתובים הכתובים בכרך אחד לא יחלקו אותם אע"פ ששניהם רוצים.

גויל גזית כפיסין לבנים - גויל היינו אבנים לא משויפות, גזית הם אבנים משויפות, והם טפח יותר מכפיסין מחמת הבליטות שבצדדים כפיסין הם אריחים ואריה הוא חצי לבנה, והלבנה ג' טפחים, ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח טיט ביניהם, לבנים הם לבנים שלמות המונחות לעובי הכותל. ודווקא בטיט מספיק טיט ברוחב טפח, אבל בריכסא טיט המעורב באבנים דקות צריך יותר מטפח, וי"א שבריכסא צריך טפח, ובטיט מספיק פחות, ונ"מ למקבל עליו לבנות כותל לחבירו.

כמה עובי נצרך כדי להעמיד כותל - כותל של ד' אמות צריך שיהיה עוביו ה' טפחים כדי שיעמוד, ואם גובהו יותר מזה צריך ששה טפחים, וכן היה הטרסקין בבית המקדש הראשון להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים שהיה גבוה ל' אמות והיה עוביו טפח, וא"צ לכל גובה ד' אמות עוד רוחב ה' טפחים, אמנם מקדש שני שהיה גבוה יותר שהיה ק' אמה (דכתיב "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", וי"מ דקאי לענין השנים שהיה קיים שהראשון היה קיים ארבע מאות ועשר שנים והשני ארבע מאות ועשרים ושני הדברים נכונים), לכן עשו פרוכת ולא כותל, ולא עשו כותל ל' אמה והשאר פרוכת, דגם ל' אמה אינו עומד אלא ע"י כובד התקרה ומעזיבה, ולא עשו פחות מל' משום דבעינן שיהיה הכל או מכותל או מפרוכת.

ג: השיעורים האמורים במתני' לעובי הכותל, היינו שיעור האבנים עם הסייד שעליהם.

איסור סתירת בית הכנסת

אסור לסתור בית כנסת לפני שבונים חדש, אא"כ יש בישיב תיוהא ביקוע שיש חשש שיפול, (ורב אשי הכניס מיטתו לשם עד שהתקינו את המרזבים כדי שלא יתייאש מלבנות את החדש).

טעם האיסור - י"מ משום פשיעותא שיארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחר, וי"א שהטעם משום שבינתיים לא יהיה להם מקום להתפלל, ונ"מ כשיש מקום אחר להתפלל.

מרימר ומר זוטרא היו סותרים ובונים חדש לחורף וסותרים ובונים חדש לקיץ, ששל חורף היה נמוך וכתליו רחבים וחלונותיו מועטים מפני הצניעה, ושל קיץ היה אחר שהאוויר שולט בו.

איסור סתירת בית הכנסת הוא אפי' אם מוכן להם כסף ביד הגבאי לבניית השני, דשמא ישתמשו בכסף לפדיון שבויים, וחשש זה שייך אפי' אם האבנים מסודרות והקורות מוכנות, דשמא ימכרום, אבל כשבית כנסת החדש כבר בנוי מותר לסתור את הישן מפני שאין דרך אדם למכור דירתו.

מה שיעץ בבא בן בוטא להורדוס לסתור את ביהמ"ק, צ"ל שהיה בישיב תיוהא, או שמלכות לא חוזרת בה, אפי' אם אמר המלך שיעקור הר.

הורדוס היה עבד של בית חשמונאי, ורצה לישא נערה מבית חשמונאי, וכששמע בת קול שמי שימרוד יצליח הרג את כל אדוניו חוץ מאותה נערה, וכשראתה הנערה שהוא רוצה לישא אותה עלתה לגג והכריזה שמי שיאמר שהוא מבית חשמונאי אינו אלא עבד, ונפלה מהגג ומתה, והטמינה הורדוס בדבש, י"א שבא עליה וטמנה כדי ליישב יצרו, וי"א שלא בא עליה וטמנה כדי שיאמרו שנשא בת מלך. והרג את כל החכמים, כיון שהם אומרים שאין מלך אלא "מקרב אחיך", ושייר את בבא בן בוטא כדי להוועץ בו, וגרם שיהיה עוור, וניסה לגרום לו שיקלל אותו ולא הסכים, וגילה לו הורדוס שזה הוא עצמו, ואמר לו שאם היה יודע כמה רבנן זהירים לא היה הורגם, ואמר לו בבא בן בוטא שתקנתו שיעסוק בבנין ביהמ"ק, ושישלח לשאול את המלכות אם יכול לבנות ובינתיים יבנה, וכן עשה, ואמרו שמי שלא ראה את בנין הורדוס לא ראה בנין יפה מימיו, ובנאו בשיש כחול ירוק ולבן שורה נכנסת שורה יוצאת, ואמרו לו חכמים שלא יצפה את האבנים זהב, כי עדיף כך שזה נראה כגלי הים. (ואף שדניאל נענש על שהשיא עצה לנבוכדנצר שחתכוהו מגדולתו, וי"א מה שזרקוהו לגוב האריות, מ"מ הורדוס היה עבד שהוא חייב במצוות, או משום שבית המקדש לא יכל להבנות בלי המלכות).

ד: **בנית כותל בגינה ובבקעה** - סתם גינה שהזק ראיתה קשה כמקום שנהגו לגדור ומחייבים אחד את השני לגדור, אבל סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבים אחד את השני לגדור. ועיין בגמ' בדברי אביי וברש"י ותוס' ובקושית רבא.

בנית כותל במקום שנהגו שלא לגדור

אם רק אחד רוצה לעשות כותל יבנה את הכותל כולו ברשותו, ויעשה חזית מבחוץ, ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם.

מהי חזית - לרב הונא לל"ק הכונה שיעשה בליטה שיעבה את הכותל ע"י אבנים וטיט לתוך של חבירו, שאם יעשה לתוך שלו חבירו יוכל לעשות ג"כ ברשותו, אבל לחתוך את הבליטה הוא דבר ניכר. ולל"ב יעשה בליטה לתוך שלו, ואין חוששים שגם חבירו יעשה לתוך שלו מפני שזה ניכר, אבל החיתוך אינו ניכר, והגמ' שואלת על זה מלשון

"ועושה חזית מבחוץ". ולר"ח חזית היינו לטוח את האמה העליונה מבחוץ, שאם יטוח בשלו חבירו יטוח ג"כ, ואין חוששים שיקלף את הטיח, מפני שהקילוף ניכר.

ד: **ובכותל העשוי מהוצא** לרב נחמן יכוון את ראשי ההוצין לצד חבירו, ולר"ח יוציא את ראשי הקנים המעמידים את כותל ההוצא, ויטוח אותם בטיט כדי שלא יחתכם ואין לחוש שיקלף משום שהקילוף ניכר. ולאביי אין תקנה להוצא אלא שיכתוב שטר.

ואם שניהם נתרצו לעשות כותל יבנו אותו באמצע, ויעשו חזית משני הצדדים, ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. לרב אשי יכולים ג"כ שלא לעשות חזית כלל, ומתני' איירי שקדם אחד ועשה חזית, ולרבא מפרזיקא מתני' לא תני תקנתא לרמאי, ועל כן פירש רבינא דאיירי בהוצא, וקמ"ל שאף הוצא מועילה עשית חזית, ודלא כאביי.

חיוב הפנימי להשתתף בהוצאות בנית כותל ע"י החיצוני

המקיף את חבירו מג' רוחותיו שקנה ג' שדות מסביב לשדה חבירו, והחיצוני גדר את ג' רוחות, אין מחייבים את הפנימי לשלם כלום, דסתם בקעה הוא מקום שנהגו שלא לגדור, ולא מהני ליה מידי שהרי יכולים להכנס מהצד הרביעי.

ואם עמדו המקיף או הניקף וגדרו את הצד הרביעי חייב הפנימי לשלם מחצה, ואף דהזק ראייה לא שייך בבקעה, מ"מ צריך גדר גבוהה י' טפחים למנוע כניסת בהמות.

שיעור החיוב לרבי יוסי ולת"ק - איתא במתני' "רבי יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל", וצריך לבאר כמה חייב לשלם ומה סובר ת"ק.

שיטת רב הונא שלרבי יוסי משלם לפי הכותל שנבנה בפועל, ולת"ק משלם דמי קנים בזול מפני שטוען שגדר כזו מספיקה לו.

לחייא בר רב לרבי יוסי משלם דמי קנים בזול, וא"כ צריך לבאר מה סובר ת"ק. הגמ' מבארת שלת"ק אינו חייב לשלם אלא שכר שמירה, מה שהיה צריך לשלם לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה. או דס"ל שאינו משלם אלא על הצד הרביעי ולא על הג' הראשונים מפני שכבר יצא זכאי בדין כיון שהיו ימים רבים ולא הועילו לו. או שנחלקו היכא שהמקיף גדר את הרביעית, שלת"ק אינו משלם אלא על הרביעית, אבל על הראשונות פטור, לרש"י טעם הפטור משום שכבר יצא זכאי בדין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו, אבל כשהניקף גדר חייב על הכל דגלי דעתיה דניחא ליה, ולרבי יוסי אף בזה מגלגלין עליו את הכל. או שלת"ק אף בגדר מקיף מגלגלין עליו את הכל, ולרבי יוסי דווקא כשהניקף גדר מגלגלין עליו את הכל, אבל כשגדר מקיף בגמ' איתא ד"לא יהיב ליה מיד".

ה: רבינא הקיף את רוניא מד' רוחות ולא רצה רוניא לשלם, וכשהראה שאכפת לו משמירת התמרים, אמר לו רבינא שא"כ הוא חייב לשלם,

שהרי לכל הפחות היה צריך לשכור שומר, ואמר רבא לרונאי שיפייס את רבינא, דאל"כ יחייבו לשלם כפי שווי הגדר כרב הונא אליבא דרבי יוסי דכן הלכה.

מדיני בר מצרא - רב ספרא בריה דרב יבא אמר לרבינא שלא יסלק את רונאי משדה שקנה סמוך לשדהו, מדינא דבר מצרא, כיון דאמרי אינשי "ארבעה לצלא ארבעה לצללא". י"מ דרצען עני נצרך לד' ככרות ליום כמו עשיר, וא"כ מדין 'ועשית הישר והטוב' צריך ג"כ לוותר לעני. וי"מ דשכרו מועט מפני שצריך לשלם ד' לקניית העור וד' לעבדנים, ועל כן יש לוותר לו. ורש"י מבאר שכיון שהיה לו שדה בתוך שדותיו של רבינא יוותר לו, כי בכמה דברים הוצאות שדה אחת שווה לב' שדות.

כותל חצר שנפל חייב להשתתף בבנייתו עד גובה ד' אמות דבהכי סגי להזק ראייה, ואם בנה גדר יותר מד' אמות אין חייב השני לשלם, אמנם אם סמך כותל אחר לכותל זה, אע"פ שעדיין לא שם תקרה, מגלגלין עליו את הכל דגלי דעתיא דניחא ליה בהגבהה.

מתי אדם נאמן לומר שפרע את חובו

אדם שהיה חייב לשני ממון, מחמת הלוואה או כתשלום עבור בניית כותל, והוא נאמן לטעון שפרע, יש לדון האם הוא נאמן לטעון זאת עוד לפני שהגיע זמן הפרעון, או שאינו נאמן מפני שלא מסתבר כלל שאדם יפרע חובו לפני שהגיע הזמן.

ה: בהלוואה - לריש לקיש אינו נאמן לומר שפרע

בתוך זמן ההלוואה, והלואי שיפרע בזמנו, וכן עשה מר בר רב אשי. ולאביי ורבא אף בתוך הזמן נאמן, ד"ל שפרע בתוך הזמן כדי שלא יטרידו, וכן עשו רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע. והלכה כר"ל.

אף **יתומים** אינם נאמנים לומר שהחוב שולם (אע"פ שאין ליפרע מנכסי יתומים אלא בשבועה), דחזקה דלא עביד איניש לפרוע בתוך הזמן.

אם תבע את הלווה לאחר הזמן וטוען שפרע בתוך הזמן, הגמ' מסתפקת אם אומרים "מה לי לשקר" שהרי היה יכול לטעון שפרע בזמנו, וממילא נאמינו בשבועה שפרע בתוך הזמן אף שזה נגד חזקה, או שלא אומרים מה לי לשקר נגד חזקה.

טענת פרעתי בתשלום על בניית כותל -

מבואר במתני' שאם יש ויכוח ביניהם אם השני שילם לאותו שבנה את הכותל, אם הנדון הוא על הד' אמות הרי הוא בחזקת ששילם, שכיון שידוע לכל שהוא חייב לשלם לא היה בונה משלו אלא היה תובעו בב"ד, וא"כ יביא התובע ראייה שלא שילם והיינו שתבעו ולא נתן לו.

ולר"ל הא דנאמן לא איירי בטוען ששילם בזמן, דזה פשיטא שנאמן, אלא איירי לפני סוף בניית הכותל, ומ"מ נאמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ומהאי טעמא ג"כ אין ראייה לספק הנ"ל אם נאמן לאחר הזמן לומר שפרע בתוך הזמן, ד"ל שאינו נאמן, והכא לא חשיב פריעה בתוך הזמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ואם הנדון הוא על יותר מד' אמות כשסמך כותל אחר בזה יש חזקה שלא שילם, וצריך להביא ראייה

ששילם שכיון שאינו ידוע לכל שהוא חייב לשלם, אינו עשוי לשלם עד שיחייבוהו ב"ד.

ואף שאם טוען ששילם בזמנו נאמן הכא אינו נאמן, ואף לאביי ורבא שבהלוואה נאמן אף בתוך הזמן, דאומר שאולי חכמים לא יחייבו אותו לשלם.

1. ומהאי טעמא אין מכאן ראייה שאם טוען לאחר הזמן ששילם בתוך הזמן אינו נאמן, דהכא אין סברא שישלם דמי יימר דמחייבו ליה רבנן.

התובע מנה מחבירו והלה מודה, ולמחרת טוען ששילם, פטור אפי' אם לווה בפני עדים, דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, (ואם טוען ששילם בתוך הזמן תלוי בספק הנ"ל), ואם טוען להד"מ חייב, דכל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי, מפני שמי שאינו לווה אינו פורע.

מתי חייב להשתתף בבניית הכותל בסמך לו כותל אחר -

נתבאר לעיל שהבונה כותל גבוה מד' אמות בינו לבין חבירו השני פטור על התוספת, ואם סמך כותל אחר חייב.

ואם סמך רק לחלק מהכותל בגובה או ברוחב -

לרב הונא חייב על הכל, אא"כ בנה בקרנא ולופתא בחיבור שבקרון זית, והיינו שהכותל הראשון הוא ממשיך את כותל הבית מצד אחד, ובנה כותל כנגדו בקרון השנייה, ופטור כיון שכותל כזה אינו עשוי להמשיכו.

ולרב נחמן אינו חייב אלא על מה שסמך, אמנם **באפריזא** לרש"י היינו שנתן על הכותל שבנה (שאינו גבוה ככותל חבירו) קרש ארוך המשמש להניח עליו קורות לבניית עליה, חייב על כל הגובה, דסופו להגביהו כשיעור העליה, וכן **בקבעתא דכשורי** שעשה בכותל שבנה מקום להנחת קורות המשמשים לבניית עליה חייב וכו"ל.

אף אם הראשון השאיר בכותל שבנה חלונות או נסרים הכנה שיוכל השני להניח שם קורות אין השני נאמן מחמת כך לומר ששילם, דטוען הראשון שעשה כך כדי שלא יצטרך אח"כ כשישלם לקלקל את הכותל.

חזקת תשמישין

חזקת תשמישין שונה מחזקת קרקעות, דחזקת קרקעות צריך ג' שנים, וחזקת תשמישין אפי' משתמש רגע אחד בפניו ושותק הוא חזקה, דלא שביק איניש להשתמש בשלו תשמיש של קביעות בלא רשותו, ובהכרח ששילם או שנתן לו רשות. אמנם דווקא כשטוען שמכר לו או שנתן לו מתנה, אבל עצם השתיקה אינה טענה ולא היא חזקה.

הנחת קורות על כותל חבירו - המחזיק להניח קורות כבדות על כותל חבירו הרי זה חזקה גם לקורות דקות, ואם החזיק לקורות דקות לרב יוסף יש בזה חזקה גם לקורות כבדות, ולרב נחמן לל"ק לא היא חזקה, ולל"ב היא חזקה.

נפילת מי גשמים לחצר חבירו - המחזיק שיטפטפו מי הגשמים בחצר חבירו על פני כל אורך הגג ללא מרזב, הוא חזקה אף להנחת מרזב לשם דעדיף לבעל החצר שהכל יקלה למקום אחד, ואם החזיק להנחת מרזב, לרב נחמן לל"ק אינו חזקה לטפטוף, ולרב יוסף הוא חזקה לטפטוף, ולל"ב דרב הונא הוא

חזקה לטפטוף, אמנם לא יעשה שם צריפא דאורבני והיינו גג מעצי ערבה, שמתוך שהטיפות סמוכות אין בעה"ב יכול להשתמש תחתיהם, ולרב יוסף גם זה מותר, וכן הורה רב יוסף למעשה.

1. קורה העשויה לצל הוי חזקה רק אחר ל' יום, אבל קודם לכן לא מחה מפני שסבור שיסלקה, ובסוכת מצוה אחר ז' ימים שכיון שהשאירה יותר מהצורך היה לו למחות, וא"כ י"ל ששילם לו להשאירה שם לעולם, ולא דמי לסוכה לצל, דזרכם היה לקבוע סוכתם לצורך כל השנים, ואם חיברה בטיט הוי חזקה מיד.

השוכר חדר בבית משותף יכול להשתמש בזיזים ובכתלים מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד החדר שלו, ואם שכר עליה יכול להשתמש בעובי הכותל במקום שנהגו כך והיינו בראש הכותל, ובגינה שממול הטרקלין אסור מפני שהיא עשויה לנוי ולא להכנס לשם, ורב נחמן מתיר, וברחבה שאחורי הבתים אסור, ורבא מתיר.

עוד בדיני מחיצה לגגות וחצרות

לעיל נתבאר מתי שותפים חייבים לעשות מחיצה בין חצרות או גינות, ולהלן יבואר מה הדין בזה לגבי גגות.

מחיצה בין ב' גגות - אם יש ב' בתים משני צידי רה"ר, כל אחד עושה חצי מחיצה ביניהם, ומעדיף יותר מחצי כדי שלא יראה בהדיא לגגו של חבירו, וכן הדין כשיש ביניהם רה"ר, וקמ"ל שאף שצריך בלאו הכי להצטנע מבני רה"ר, מ"מ מוטל עליו להשתתף במחיצה, כיון שהרבים אינם מזיקים בלילה וכשהוא יושב ובלא עיון, משא"כ גג. ואף אם אחד הקדים ובנה חצי מחיצה חייב חבירו לבנות חצי, ואינו יכול לשלם לראשון שיעשה עוד חצי בטענה שהיה מוכן לעשות הכל ברשותו, אבל אינו רוצה לחזר אחר פועלים בשביל דבר מועט, דטוען שגם הוא לא רוצה שיתרועעו יסודותיו מכובד הבנין, ואם באו לדין מתחילה או שכל אחד יעשה חצי, או שאחד יעשה והשני ישלם לו על ריעוע היסודות.

גג הסמוך לחצר צריך לעשות לו מחיצה ד' אמות משום הזק ראייה. ואם היתה החצר למעלה מהגג א"צ בעל החצר לעשות מחיצה כיון שגג לא קביע תשמישיתיה, ונח להזהר שלא יראהו.

גג הסמוך לגג לשמואל א"צ לעשות מחיצה ביניהם מפני שגג אין תשמישו קבוע. ולרב נחמן צריך מחיצה י' טפחים כדי שיהיה נתפס עליו כנגב אם יעבור את המחיצה, ולא יוכל לומר שנפל לו משהו לשם, ולא די לזה מסיפס, (אבל לגדיים וטלאים מספיק בכדי שלא יזדקר בבת ראש).

שתי חצרות זו למעלה מזו לרב הונא התחתון בונה גדר עד גובה העליון, ומשם משתתף העליון כדי שלא יפסיד מחמת שפלות קרקעו של תחתון, ולרב חסדא העליון צריך לסייע למטה.

1. דין בית ועליה ששקעו - בית ששקע ואין יכול התחתון להכנס לדירתו בלא להתכופף, אין התחתון יכול לכופף את העליון להשתתף בבניית הבית והעליה מחדש, ואף אם בעל הבית מוכן

לשלם בעצמו אינו יכול לכופו לשכור דירה אחרת לזמן הבניה, אפי' אם בעל הבית משלם את דמי השכירות. אמנם אם גובה הבית הוא פחות מ"טפחים יכול לכופו, וכן הדין אם התנו על כך מראש, ושיעור השקיעה י"א שגבהו הוא בין מידת ארכו למידת רחבו כמו ההיכל, וי"א כדרך שרגילים לדור, והיינו בכדי להסתובב בבית עם חבילת קנים ארוכים.

הבונה כותל סמוך לחלונות חבירו וטוען בעל החלונות שהוא מחשיך לו את החלונות, אין יכול לכופו לעשות לו חלונות חדשים, ואף לא לחדש את הכותל אפי' לא את כל הכותל, מפני שישן וחדש אינם מתקיימים יפה ביחד, ואפי' אם רוצה לחליף לו את כל הבית אינו יכול לכופו, מפני שאינו רוצה לטרור לעבור למקום אחר, ואפי' אם מדובר באוצר של תבן או עצים מפני שאינו רוצה לטרור להעבירם למקום אחר.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל איספלידא - טרקלין, והשני נטל גינה, יכול השני לבנות כותל בגינה בשלו, ואין הראשון יכול לטעון שהוא מאפיל עליו, מפני שכשחלקו שמו רק את ההפרש במחיר מחמת הלבנים והקורות, ולא את ההפרש שמחמת האויר, ולא החזיק ג' שנים.

ואף שסיכמו שיקבל "איספלידא" עדיין שמה עליה אע"פ שאינו כשאר איספלידא, וכמו שהמוכר בית כור עפר סאתים כחצר המשכן, יכול לתת לו שטח של לתך אם המקום נקרא בית כור, וכן המוכר פרדס יכול לתת לו מקום שנקרא פרדס אע"פ שאין שם רימונים, וכן המוכר כרם יכול לתת לו משום שנקרא כרם אע"פ שאין בו גפנים.

ואינו יכול לטעון שהוא רוצה לגור שם כמו שגרו אבותיו, וכמו שאמר שמואל שהאחים שחלקו אין להם זה על זה לא דרך אע"פ שלאב היתה שם דרך, ולא חלונות לערער על סתימת אורו, ולא סולמות והיינו שאינו יכול לקבוע סולמות כדי לעלות לעליה, בחצר שנטל אחיו, ולא אמת המים להעביר מים מהנהר דרך רשות אחיו, (ולרב יש להם).

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל כרם והשני נטל שדה לבן, יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן לעבודת הכרם, מפני שע"מ כן חלקו, וחישבו את ההפרש בשעת החלוקה.

ז: יתומים שיש להם שטר ויצא עליו שובר, אינם יכולים לגבות ע"י השטר כיון שיש שובר, ואמר רב חמא שלא קורעים את השטר שמא כשיגדלו יפסלו את השובר, וי"א שקורעים את השטר מפני שאין מחזיקים את העדים כשקרנים, ולרב חמא ממה שיצא השובר רק לאחר מיתה משמע שזה מזויף.

השתתפות בהוצאות משותפות

בית שער ודלת לחצר - כל אחד מבני החצר חייב להשתתף בבניית בית שער שיושב שם שומר ומרחיק את בני רה"ר מלהציץ בחצר, וכן חייב להשתתף בבניית דלת לשער חצר לנועלו, ולרשב"ג א"צ בית שער

אלא בחצר הסמוכה לרה"ר, (ולת"ק בכל מקום זימנין דדחקי רביים).

ואף שמצינו שאליהו הנביא הפסיק להתגלות לחסיד שעשה בית שער לחצרו לפי שעניים הצועקים אין קולם נשמע, יש לחלק כדלהלן, א' איירי התם בבית שער שבתוך החצר, ב' הבית שער מבחוץ אלא שיש לו דלת, ג' יש לו דלת ופותחת ומפתח תמיד שם והעני פותחה ונכנס, ד' הפותחת מבפנים.

חומה דלתים ובריח - כל אחד מבני העיר חייב להשתתף בבניית חומה דלתים ובריח, ולרשב"ג דווקא עיר הסמוכה לספר צריכה חומה, (ולת"ק בכל מקום שייך שיזדמנו גייסות).

אין מחלקים את התשלום - לל"ק אמר ריו"ח שגובים לפי ממון ולא לפי נפשות, ולל"ב אמר ריו"ח שגובים לפי קירבת הבתים, ואין לזוז מהלכה זו.

ח: רבנן לא צריכי נטירותא - תלמידי חכמים א"צ להשתתף בבניית החומה ובהעמדת הדלתות בחומה, ובתיקון החומה, ובשכירת פרש ושומר, דרבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב "אספרם מחול ירבון" שמעשיהם של צדיקים כשהם מרובים מגינים עליהם כחול המועט המיגן על הים, והא דכתיב "אני חומה ושדי כמגדלות" לר"ל הכונה שכנסת ישראל כחומה, ובתי כנסיות ומדרשות במגדלות, וי"מ שהכונה שהתורה כחומה והת"ח כמגדלות.

תלמידי חכמים פטורים מתשלום מס, דכתיב "אף חובב עמים כל קדושו בידך" - לשומרם, וכתיב "גם כי יתנו (יהיו שונים בתורה) בגויים עתה אקבצם, ויחלו (יהיו בטלים) מעט ממשא מלך ושרים", וכתיב "מנדה בלו והלך (מיני מיסים) לאו שליט למרמא עליהם".

יתומים צריכים להשתתף בהוצאות שמירת העיר, וכן שאר דברים שיש להם הנאה מהם, ואין פוסקים צדקה עליהם אפי' לפדיון שבויים (שהיא חשובה משאר צדקה), אך מותר לגבות מהם צדקה כדי להחשיבם.

חפירת באר - יתומים אפשר לחייבם בהוצאות חפירת באר, אמנם אם לא מצאו מים יש להחזיר להם מה ששילמו, דלאו בני מחילה ניהו. ות"ח משתתפים בהוצאות חפירת הבאר שהכל צריכים למים, אבל אם בני העיר חופרים בעצמם א"צ להשתתף בחפירה.

רבי אמר שהוא נותן פת רק לבעלי מקרא בעלי משנה גמרא הלכה אגדה, ולא לעמי הארץ, מפני שאין פורענות באה לעולם אלא בגללם, (וכמו שמצינו שהטיל המלך על בני טבריה להביא דמי הכתר, ואמר רבי שרבנן לא צריכים לשלם, וכשברחו בני העיר האחרים מחל המלך על התשלום לפי כמה שברחו). אמנם כשראה רבי שרבי יונתן בן עמרם נכנס כאילו הוא עם הארץ, לפי שלא היה נהנה מכבוד תורה (ואמר פרנסני

ככלב וכעורב שחס הקב"ה על הכלב שאכילתו שוהה במיעו ג' ימים, ומזמן אוכל לבני העורב), אמר שכולם יכנסו לקבל.

אחרי כמה זמן נחשב כאנשי העיר - לגבי תשלומין המוטלים על בני העיר, אחרי י"ב חודש נחשב מבני העיר, ואם קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד, (ולרשב"ג י"א שמספיק שיקנה קרקע כל שהוא, וי"א שצריך שיקנה קרקע הראויה לבית דירה. י"א). והא דבעינן י"ב חודש היינו לגבי חיזוק שערי העיר, אבל לקבורה של עניי העיר ט' חודשים, ולכסות עניי העיר ששה, ולקופה ג', ולתמחוי ל' יום. ולגבי עיר הנידחת שיירה עוברת שלנה שם חייבים סקילה כיחידים וממונם פלט, ואם שהו ל' יום הרי הם כיושבי העיר והם בסייף וממונם אבד, וכן מצינו לגבי נדר שאם נדר מ"אנשי העיר" אסור ממי ששהה בעיר י"ב חודש, ואם נדר מ"יושבי העיר" אסור ממי ששהה ל' יום.

דיני צדקה ומעלותיה

רב יוסף קיבל ארנקא דדינרי מאיפרא הורמיז ונתן את הכסף לפדיון שבויים לפי שהוא מצוה רבה, ואף שאין מקבלים צדקה מהעכו"ם, קיבל משום שלום מלכות, ולא יכל לתת לעניי עכו"ם משום שאסור לגנוב דעת העכו"ם, אבל להלן י: נתנו לעניי עכו"ם משום שאף הגויים יודעים שישראל מפרנסים גם עניי עכו"ם, ולקבל מהם שרגא לבי כנישתא מותר כמו שמקבלים מהן נדרים ונדבות.

ח: דיני קופה של צדקה -

נגבית מערב שבת לערב שבת.

נגבית בשניים דאין עושין שררה על הציבור בפחות משניים, דכתיב "והם יקחו את הזהב", (אבל נאמנות יש גם לאחד, ולכן אפשר לקחת ב' אחים), והשררה בזה היא משום שממשכנים על הצדקה (ואפי' בערב שבת שיש פתחון פה לבעה"ב לומר שהוא טרוד), ואם אינו אמיד אין ללוחצו.

מתחלקת בשלשה כדיני ממונות שצריך לתת לכל אחד לפי הילדים התלויים בו, ומתחלקת רק לעניי העיר.

רשאים בני העיר לנהוג בקופה כמו בתמחוי אם ירבו עניי עולם, ולשנותה לכל מה שירצו (כגון לעשות מחצלאות לבית הכנסת), ושמואל אמר שאפשר לגבות בכיס אחד גם לעניי עולם, ורבה התנה שיוכל לתתם לעניי עולם, ורב אשי אמר שאינו צריך להתנות כיון שנותנים על דעתו.

גבאי צדקה אינם רשאים לפרוש זה מזה שלא יאמרו שדעתו לגנוב, אא"כ זה לשער וזה לחנות ושניהם נראים כאחד, ואם מצא מעות בשוק או שהחזירו לו חוב בשוק, לא יכניסם לכיסו שלא יאמרו שהוא גונב מעות צדקה, אלא יכניסם לכיס של צדקה וכשיבוא לביתו יטלם, ואם אין עניים לחלק פורטים מפורטות נחושת המחלדות לפרוטות כסף לאחרים ולא לעצמם שלא יחשדום שפורטים בזול, (וגבאי תמחוי מוכרים לאחרים ולא לעצמם), ואין מונים את המעות שתיים שתיים אלא אחד אחד שלא יאמרו שנטל שניים ומונה אחד.

דיני תמחוי - התמחוי נגבה בכל יום, ואף גבייתו בשלשה כדי שלא יצטרכו לחפש שלישי לחלוקתו שהיא באותו יום. התמחוי מתחלק אף לעניי עולם.

והמשכילים יזיהרו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת - שלא יפסקו על פי עדים שיוודעים שהם משקרים לאמיתו - שלא יטו את הדין (וי"א אף גבאי צדקה), **"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"** י"א גבאי צדקה, וי"א מלמדי תינוקות שמלמדים ומחנכים אותם בדרך טובה, ומלמדים בנאמנות (כרב שמואל בר שילת שלא ראה את גינתו י"ג שנה, ואח"כ כשראה ג"כ היה דעתו עליהם), **"ואוהביו כצאת השמש בגבורתו"** אלו תלמידי חכמים.

ט. רשאים בני העיר לשנות את המידות, ולקבוע שערים ושכר פועלים, ולקנוס את העובר על כך, אמנם אם יש אדם חשוב בעיר אין בכוחם להתנות אלא בפניו, ולכן ב' טבחים שסכמו שמי שישחט ביום של חבירו יקרע לו את עור הבהמה ועשו כך, חייבם רבא לשלם.

אין מחשבין עם גבאי צדקה ולא עם גזברי הקדש, לומר היכן נתתם מעות שגבייתם, והנותן מעות לגזבר נאמן שבביתו, ימנה את מה שנותן לו אע"פ שאינו עושה עמו חשבון אח"כ.

אם צריך לבדוק את המבקש אם הוא עני - לרב הונא למזונות בודקים, אבל לכסות לא בודקים. ולרב יהודה למזונות לא בודקים ולכסות בודקים, ונחלקו בסברא אם בכסות לא בודקים משום בזיון, או שבמזונות לא בודקים משום צער, או שנחלקו בביאור הפסוק "כי תראה ערום וכיסיתו", ותניא כוותיה דרב יהודה.

כמה יתנו לעני - עני העובר ממקום למקום אין פוחתין לו מכרך של רובע קב הלוקה בפונדיון כשלוקחים ארבעה סאין בסלע, ואם לן שם נותנים לו מיטה וכו', ולשבת נותנים לו מזון ג' סעודות.

עני המחזר על הפתחים אין נותנים לו מקופה של צדקה מתנה מרובה, אלא מתנה מועטת דכיון שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך.

לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישי שקל בשנה.

מעלות הצדקה

שקולה צדקה כנגד כל המצוות. הזוכה לתת צדקה מתקיים בו "הלא פרוס לרעב לחמך" ואם לא זכה מתקיים בו "ועניים מרודים תביא בית" ממשלת רומי שצווקת תמיד הבו הבו שאנו צריכים.

גדול המעשה אחרים לתת צדקה מנותן הצדקה. צדקה מכפרת בזמננו כמו שקלים בזמן ביהמ"ק, ואם לא נותן יקחו ממנו העכו"ם בזרוע, ומי"מ נחשב זה לצדקה.

ט: כל פרוטה ופרוטה של צדקה מצטרפת לחשבון גדול.

גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשוה רבינו, לענין שהצדקה בכוחה לכפות אף, אמנם חימה אין

הצדקה כופה. ויש שדורשים שכל דיין הנוטל שוחד מביא חימה עזה בעולם.

כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות.

כל הרודף אחר הצדקה הקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהם צדקה, וי"א שהקב"ה מזמין לו בני אדם מהוגנים לתת להם צדקה, כדי לקבל עליהם שכר.

כל הרגיל בצדקה זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה שמתוך שהם דרשנים ומושכים את הלב כולם מכבדים אותם.

טומאת אדם - שרץ שטמא אדם דכתיב "או

איש אשר יגע בכל שרץ", שכבת זרע מטמאה אדם דכתיב "או איש", מצורע בימי סיפורו בין טהרת הציפורים להבאת קרבנותיו מטמא אדם, דילפינן מימי חילוטו (שבשניהם נאמר כבוס בגדים), ובימי חילוטו הוקש למת שטמא אף באוהל. ואין ללמוד ממה שטמא בגדים, דדילמא טומאה בחיבורים שהוא לובש שאני, אבל אם נגע באדם, היה אפ"ל שלא מטמא. ובגדים שאינו לובש לרש"י לא חשיב חיבורים, (וכשדנו בענין זה גרם רב אחדבו בר אמי חלישות הדעת לרב ששת, ונעשה רב אחדוי אילם ושכח תלמודו, וביקשה אמו של רב ששת שיתפלל עליו ולא הסכים, עד שאמרה לו שיכיר טובה לשדיים שינק מהם, והתפלל ורב אחדבו התרפא, ונקרא "עולא משגש אחרתיה דאימיה").

פ. פונסת עניים היא רצון השם - אין לטעון שאין

לנו לפרנס עניים, שאם לא היה רוצה הקב"ה שיהיו עניים היה מפרנסם בעצמו, דמה שעשאם עניים הוא כדי שאנו ננצל ע"י הצדקה מדינה של גיהנום, והדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו (ולא על עבדו) והכניסו לבית האסורים, וציווה שלא יאכילוהו ולא ישקוהו, שהמלך ישגר דורון למי שהאכילו והשקהו.

ע"י הצדקה לא מפסיד ממונו - כשם שמזונותיו

של אדם שכר שיתפרנס ממנו קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, כך חסרונותיו הפסידים שעתיד להפסיד קצובים, זכה למזל טוב נותנם לצדקה, לא זכה יפסיד כסף זה. וכמו שמצינו בבני אחותו של ריו"ח שראה ריו"ח בחלומו במוצאי יו"כ שהיו עתידים להפסיד באותה שנה ז' מאות דינרים, וכפה אותם בדברים לתת צדקה (ולא אמר להם כדי שיעשו המצוה לשמה) ונתנו פחות י"ז ממה שנגזר, ולקחו בית הקיסר מהם י"ז דינרים.

כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים, ורב פפא כמעט נענש על כך בסקילה.

מה גורמת הצדקה -

צדקה וחסד מביאים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

הצדקה מקרבת את הגאולה.

הצדקה מצילה ממות, (הר קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה וכו').

הצדקה מצילה ממיתה משונה (אם נותן לארנקי של צדקה, שממונה עליה אדם נאמן כרבי חנניא בן תרדיון, והוא אינו יודע למי נתנה והעני לא יודע ממי קיבלה), ומדינה של גיהנום.

הנותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה (משא"כ הנותן דורון למלך בשר ודם שיש ספק אם יקבלוהו), ורבי אלעזר היה נותן צדקה לפני התפילה. (ת"ח המנדדים שינה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה משביעם מזיו השכינה לעוה"ב).

הנותן צדקה הוי כמלוה לקב"ה וכביכול יש בזה עבד לוה לאיש מלוה.

הצדקה מרוממת את קרן ישראל, ואת קרן הנותן.

י: מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים, יפזר מעותיו לעניים, וי"א ישמח את אשתו לדבר מצוה.

איזהו בן עוה"ב "כל שכנגד זקניו כבוד" שחולקים להם כבוד מחמת חכמת זקנתם, וכמו שאמר רב יוסף בריה דרבי יהושע, שפרחה רוחו וראה עליונים שכאן הם עליונים מחמת עושרם, שם הם למטה, ותחתונים שכאן הם שפלים מחמת עוניים, שם הם למעלה, והבעלי תורה חשובים בעוה"ב כמו שהם חשובים בעוה"ז, והיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ועוד היו אומרים שהרוגי מלכות (והיינו הרוגי לוד שלא היה להם אלא זכות אחת, והם לוליינוס ופפוס שמסרו נפש להציל בת ישראל) אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת -

כשישראל עושים צדקה קרנם מתרוממת, אבל חסד לאומים חטאת, שאין עושים אלא כדי להתגדל, ואע"פ שהאומר סלע זו לצדקה בשביך שיחיו בני או בשביל שאהיה בן עוה"ב הרי זה צדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו, הני מילי בישראל שלבו לשמים, ואף אם לא יחיה אינו מהרהר אחר מידת הדין, אבל בעכו"ם לא מפני שאינו נותן אלא ע"מ זה, ואם לאו מתחרט. וי"מ שחסד עכו"ם הוא חטא לפי שאין עושים אלא כדי שתמשך מלכותם, וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי להתיהר, (וכל המתיהר נופל בגיהנום), וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי לחרף אותנו, ולרבי נחוניא בן הקנה קריאת הפסוק היא "צדקה תרומם גוי וחסד" והיינו לישראל, ו"לאומים חטאת", ולריו"ח כוונת הפסוק שהצדקה מכפרת על העכו"ם כשם שהחטאת מכפרת על ישראל.

רבי אמי לא קיבל צדקה מאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא, דס"ל שאין להרבות זכויות לעכו"ם, דכתיב "ביבש קצירה תשברנה" שכשתכלה זכות שבידם ישברו ורבא קיבלם משום שלום מלכות, ונתנם לעניי עכו"ם.

י"א. בנימין הצדיק הוסיפו לו כ"ב שנה על שנותיו,

לפי שנתן צדקה משלו (אחרי שנגמר בקופה של צדקה), והציל אשה ושבעה בניה, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא שאמר הקב"ה לקין "קול צמי אחיך" דמו ודם זרעיתיו, ומידה טובה מרובה.

מונבז המלך (בנה של הילני מזרע החשמונאים) בזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, ואמר

שהוא גונז אוצרותיו למעלה, במקום שאין היד שולטת בו, והוא דבר שעושה פירות, והוא גונז נפשות במקום ממון, וגונז לעצמו במקום לאחרים, וגונז לעוה"ב במקום לעוה"ז.

חלוקת שותפין

כמה צריך שישאר לכל אחד בשביל לכפות חלוקה - בחצר ד' אמות, ובשדה ט' קבין ויש מקומות שמספיק ט' חצאי קבין ואע"פ שבפחות מזה נחשב שדה, מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע אלא בשיעור זה, ובגינה חצי קב ולר"ע בית רובע, ובטרקלין ומוזן (-מיני פלטיין) ושובך וטלית ומרחץ ובית הבד ובית השלחין שיש לו מעין ויכולים לזרוע בו שאר זרעים ממילא יש בו דין חלוקה גם בפחות משדה, צריך שישאר שיעור חשוב לכל אחד, וישאר שמו עליו אחרי החלוקה. ואם שניהם רוצים להתחלק יכולים אפי' בפחות מזה, חוץ מכתבי הקודש כ"ד ספרים הכתובים גליון כס"ת שלנו, שאין חולקים אע"פ ששניהם רוצים משום שגנאי הדבר לחותכם.

ד' אמות לפתח הבית -

אין שותף יכול לדרוש לחלק את החצר, אא"כ יש בה ד' אמות לכל אחד לתשמישין, חוץ מד' אמות שיש בפתח הבית שהם צורך הבית לפרק המשא שעל החמור, ובבית א"א לפרק מפני שיש בו כלים.

אם מתחשבים במספר הפתחים - כשמחלקים חצר לרב הונא מחלקים לפי שיעור הפתחים, וביאר רש"י דאירי באב שחילק נכסיו על פיו, ונתן לאחד בית עם ב' פתחים ולשני פתח אחד, שכשבאים הבנים לחלוק את החצר זה נוטל שני שלישי וזה שלישי. ולרב חסדא כל פתח מקבל ד' אמות, ואת השאר חולקים בשוה, ותניא כוותיה דרב חסדא, ועוד מבואר בברייתא שאם הפתח הוא ח' אמות, יטול ד' אמות על שמונה כנגד הפתח.

מי שיש לו בחצר **פירא דסופלי** חפירה שנותנים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה מקבל ד' אמות מכל צדדיה, אא"כ יש לו פתח מיוחד לשם וממנו משליך את הגרעינים ונוטלם, שאז מקבל רק ד' אמות לפני הפתח.

י"א: ד' אמות לפני הפתח למי שיש לו

אכסדרא - מי שיש לו לפני פתח הבית אכסדרא (לרש"י אכסדרא אין לה דפנות) אינו מקבל לפנייה ד' אמות, כיון שיכול לפרק משאו באכסדרא. ואכסדרא דבי רב שיש לה דפנות המוקפות חלונות, פשוט שנחשבת כחדר ומקבל ד' אמות, ואף באכסדרא רומייתא שיש שם דפנות נמוכות שאינם מגיעות לתקרה, מקבל ד' אמות.

בית שער בית קטן שלפני פתח הטרקלין ו**מורפסת** שעולים לשם בסולם ופתוחים לשם כמה פתחי עליות, מקבלים ד' אמות לרגלי הסולם, וגם אם כמה בתים פתוחים למורפסת מקבלים רק ד' אמות.

לול של תרנגולים אין לו ד' אמות מפני שא"צ לפרוק משא, אלא התרנגול מטפס ועולה ומטפס ויורד.

בית שחציו מקורה אע"פ שקרויו כלפי חוץ אינו מקבל ד' אמות, מפני שיכול לפרק בפנים.

דין פתח שסתמו - בית שסתמו את הפתח יש לו ד' אמות, ואם פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות. אחד מבני מבוי שרוצה לפתוח פתח במבוי אחר יכולים אנשי המבוי לעכב עליו, ואם היה לו פתח סתום אין בני המבוי יכולים לעכב עליו, אא"כ כשסתמו פרץ את פצימיו. וכן לגבי בית שיש בו מת אם סתם את הפתח אינו מטמא את כל סביביו אלא כנגד הפתח, אבל אם פרץ את פצימיו מטמא את כל סביביו כדון קבר שטימאו חכמים את סביבותיו כדי שלא יתקרבו לשם עושי טהרות.

פרנסת האכסניא (-היינו חיל המלך שמוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם) מתחלקת לפי בני אדם הדרים בבית, ולא לפי פתחים. וזבל שבחצר הנצרך לזבל שדות מתחלק לפי פתחים לפי שהשליכו את הזבל דרך הפתחים.

אחד מבני המבוי שרוצה לסתום כנגד פתחו, ד' אמות שיש לו, לרב הונא יכולים כל בני המבוי לעכב עליו מפני שמאריך את הדרך למי שרוצה ללכת עד סוף המבוי, והגמ' שואלת ממה שמבואר בברייתא שכשיש כמה חצרות הפתוחות למבוי, כל חצר יכולה להשתמש עם החצרות החיצוניות יותר כיון שהדרך שלהם היא משם, אבל לא עם הפנימיות כיון שדרך החיצוניות אינו שם, וא"כ למה החצרות החיצוניות יכולות לעכב, והגמ' אומרת שחסורי מחסרא, ורשב"א חולק וסובר שגם החיצוניות יכולות להשתמש עם הפנימיות.

י"ב. אם יכולים לסגור את המבוי למעבר -

מבואות המפולשות לעיר אחרת יכולים אנשי עיר אחרת לעכב את אנשי העיר מלסתומם, אפי' אם יש להם דרך אחרת, משום שמיצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו.

וכן אם רוצים לשים במבוי דלתות, יכולים בני רה"ר לעכב בעדם, ולא דווקא בד' אמות הסמוכות לרה"ר, והטעם משום שפעמים דחקי רבים ועיילי להתם.

המשך דיני חלוקה

חלוקת שדה - אין חולקים את השדה אלא עד שיהיה בה כדי לזה וכדי לזה, כל מקום לפי עניינו, במקומו של ת"ק היה השיעור ט' קבין לכל אחד, ובמקומו של ר"י שהקרקע היתה חשובה ט' חצאי קבין לכל אחד, ובבבל כדי שיעור חרישת יום אחד בשעת הקציר, ובשיעור זה בשעת הזרע שהחרישה קלה יכול לחרוש פעמיים, ולל"ב כדי שיעור חרישה בימי הזריעה, ואיירי בקרקע קשה שיהיה בחרישתה בשעת הקציר ב' ימים. רש"י מביא גירסא אחרת, שלל"ק איירי בימי הזריעה, וצריך יומיים כי נהגו לחרוש פעמיים, ולל"ב איירי בימי הקצירה, ואיירי בקרקע קשה שבימי הזריעה צריך יום שלם.

בור שדולים ממנו מים, שיעור חלוקתו הוא כדי דליית יום אחד, משום שכר הפועל.

כרם שיעור חלוקתו הוא ג' קבין לכל אחד, וכן מצינו שהמוכר לחבירו חלק בכרמו צריך לתת לו לפחות ג' קבין, (ואמר רבי יוסי שאין אלו אלא דברי נביאות), ובבל צריך שיהיה שלש קבוצות של י"ב גפנים.

מיום שחרב בית המקדש אע"פ שניטלה נבואה מן הנביאים לא ניטלה מן החכמים, וחכם עדיף מנביא, וראיה ממה שפעמים גברא רבה מחדש דבר וטעמו עמו, וכן נאמר מהלכה למשה מסיני, (אבל ממה שכיוון לדברי אמורא אחר, אפי' הוא גדול ממנו, אין ראייה שזה נבואה, דדילמא לענין זה הם בני אותו מזל).

י"ב: מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות, וכמו שמצינו שהיה שוטה שאמר שימנו לריש מתבתא את החותם טביומי, והלך מר בר רב אשי, ובאו הרבה שליחים להמלך אם למנות את רב אחא, ודרש בפניהם מר בר רב אשי ומינוהו, ואמר רב אחא שכל המריעין לו לא במהרה מריעין לו, וכל המטיבין לו לא במהרה מטיבין לו, ותינוקות מצינו שאמרה שתנשא גם לרבא וגם לרמי בר חמא.

קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ואח"כ יש לו לב אחד.

הרגיל ביין אפי' אם ליבו אטום כבתולה יין מפקחו.

קדימה בירושת שדה סמוכה

בכור נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה דהרי הם כחלק אחד.

יבם שקם תחת אחיו לנחלה ונוטל ב' חלקים, לאביי נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה, ד"בכור" קרייה רחמנא, ולרבא אינו נוטלם סמוכים זה לזה דאינו בכור אלא לגבי הויה, דכתיב "והיה הבכור" ולא לגבי חלוקה.

יורש שיש לו שדה ליד אחת השדות של אביו לרבה נוטל את השדה הזו בירושה משום שכופין על מידת סדום, ולרב יוסף יכולים לומר שקרקע זו חשובה עבורם כנכסי דבי בר מריון שהיו מעולות. ודווקא בשדה בעל שפעמים זו מתברכת יותר מזו, אבל בשדה לבן לא.

ואם שתי השדות סמוכות כל אחת לאמת מים אחרת ולאחד יש שדה סמוכה לאחד מהם לרבה נוטל שדה זו שהרי גם לשניה יש אמת המים, ולרב יוסף יכולים לומר שאולי האמה השניה תתייבש, ולכן הם מעדיפים לקבל בשני השדות או שישלם להם, וכן הלכה.

ואם שתי השדות סמוכים לאמת מים אחת לרב יוסף כופין על מידת סדום, וכן הלכה, ולאביי יכול לטעון שרוצה שיהיו יותר אריסים לאחיו ותהיה השגה שלו משתמרת.

י"ג. ב' שדות הסמוכים לאמת המים ולנהר חולקים אותה באלכסון לפי שהנהר טוב מאמת המים, והסמוך למים טוב מהרחוק, ומחלקים באלכסון לח' חלקים, ואז מקבלים חלקים שווים.

גוד או אגוד

חלוקה בדבר שאין בו כדי חלוקה - לרב יהודה יכול אחד השותפים לכפות את שותפו למכור את חלקו או לקנות ממנו את חלקו, ולרב הונא אינו יכול לכפותו על כך.

בכור ופשוט שהוריש להם אביהם עבד או בהמה טמאה שא"א לחלקם לרב הונא משתמש בכור ב' ימים והפשוט יום אחד. נקט דווקא בכור ופשוט משום דטריחא מילתא להיות שותפים.

אמנם אף לרב יהודה היכא שאחד הצדדים לא יכול לקנות את חלקו של השני אינו יכול לכפותו למכור לו את חלקו, ועל כן **חציו עבד וחציו בן חורין תיקנו שכופין את רבו לשחררו** וכותב העבד שטר על חצי דמיו, (מפני שאינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, והעולם נברא לפריה ורביה. וב"ה אמרו שעובד את רבו יום אחד ויום אחד לעצמו, וחזרו להורות כדברי ב"ש), מפני שאין האדון יכול לקנות ממנו את חלקו.

ג"ג: וכן אם אחד הצדדים לא יכול לקנות את חלק השני אינו יכול לכפותו שיקנה את חלקו, ולכן עני ועשיר שירשו בית המרחץ ובית הבד, אין העני יכול לכפות על העשיר לקנות את חלקו, (ואם עשאו להשכרה השכר לאמצע).

וכן בב' שפחות שאחת יודעת לאפות ולבשל ואחת יודעת לטוות ולארוג (ו"א תכשיטי ספסלים) אין חולקים, מפני שיכול לומר שהוא צריך את שני הדברים, וטעם זה שייך גם בב' כתבי הקודש.

איתא בברייתא "כל שאילו יחלק ושמנו עליו חולקים, ואם לאו מעלים אותו בדמים", והגמ' מוכיחה מזה שאומרים גוד או אגוד, והגמ' אומרת שנחלקו בזה תנאים, דאיתא בברייתא שאם אומר לשותפו כגון בחצר שאין בה דין חלוקה שיטול כשיעור חלוקה והוא יטול פחות שומעין לו, ולרשב"ג אין שומעין לו, וכיון שאין סברא שרשב"ג יחלוק בזה, א"כ חסורי מחסרה ונחלקו בגוד או אגוד כשלא רצה למחול כלום. והגמ' דוחה די"ל שטעמא דרשב"ג שאין לו מעות לשלם על מה שמקבל יותר מחלקו, ואינו רוצה מתנה משום ששונא מתנות יחיה.

חלוקת כתבי הקודש - אין חולקין כתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים, ואמר שמואל דהיינו דווקא בכרך אחד, אבל בשני כריכות כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד חולקין. אביי מוכיח מכאן דס"ל לשמואל דאמרין גוד או אגוד, ורב שלמן דוחה דאירי בשניהם רוצים.

כתבי הקודש

כתיבתם בכרך אחד - לר"מ ורבי אפשר לכתוב תורה נביאים וכתובים בכרך אחד ואע"פ שאסור להניח נ"ך על תורה, כשהם מדובקים ביחד מותר. ולר"י צריך לכתוב כל אחד מהם בפני עצמו, ולחכמים כל אחד מספרי הנביאים והכתובים צריך להיות בפני עצמו שלא יראה הכל כמו נביא אחד. ובברייתא אחרת מבואר שאפשר לדבק תורה נביאים וכתובים.

שיור קלף חלק - צריך לשייר בראש הספר קלף חלק כדי לגלול ע"ג העמוד של עץ, ובסופו כדי לגלול את ההקף מפני שיש לו רק עמוד עץ אחד וגוללו מתחילתו לסופו, ואמר רב אשי שבס"ת השיעור בתחילתו ובסופו שוה, משום שכל הספרים נגללים מתחילתם לסופם, ויש להם עמוד אחד, וס"ת נגלל לאמצע ויש לו ב' עמודים.

שיעור ההפסקה בין ספר לספר - בין חומש לחומש ובין נביא לנביא צריך להניח ד' שיטין, ובתרי עשר ג' שיטין, ואם מסיים למטה יכול להתחיל את הנביא שאחריו למעלה, משום שאם בא לחתוך חותך, ולא יניח ד' שיטין דגנאי הוא שעמוד אחד יהיה משונה מחבירו.

ד"ד: **אורך והקף הס"ת** - לא יהיה ארכו יותר מהקפו ולא הקפו יותר מארכו אלא צריך לצמצם את גודל הכתב שהיה אורכו כמו חוט המקיף את עביו, ואמר רבי ששיעורו ארכו כשהכתב בינוני בגויל שהוא עור שלא ניתקן אלא שהשירו את השיער וכותבים בו במקום השיער ששה, ובקלף שחותכים את הגויל והחלק שלכיוון השיער קרוי קלף (והשני דוכסוסטוס) וכותבים במקום החתך איני יודע. ורב הונא כתב ע' ס"ת ולא איתרמי ליה שיהא ארכו כרחבו אלא אחד.

הארון הלוחות והס"ת

מידת הארון והלוחות - ארון שעשה משה היה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. והלוחות ארכם ששה ורחבם ששה ועבים שלשה.

שיטת ר"מ - לר"מ שהאמה היא של ששה טפחים, והלוחות היו מונחות כנגד ארכו של הארון זו ליד זו, ונמצא שמקום הלוחות היה י"ב טפחים, ועובי הארון בשני הצדדים יחד היה עוד טפה, ונשאר ב' טפחים לספר תורה שכתבו משה, והיה הס"ת מונח ארכו לרחבו של הארון, וברוחב הארון היו הלוחות תופשות ו' טפחים, ועובי הארון מב' הצדדים עוד טפה, ונשארו עוד ב' טפחים כדי שהס"ת לא יכנס ויצא בדוחק, שאף שאין מוציאים אותו לקרות בו, מ"מ היו מוציאים אותו כדי לתקנו שלא יתעפש ויתקלקל, וכן משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה את ביהמ"ק היו יכולים להוציאו. ואי נימא שס"ת יש בהקפו ו' טפחים, א"כ ליכא למימר שס"ת זה היה נגלל לאמצעיותו, וצ"ל שהיה נגלל לתחילתו, והיה כורך מעט למעלה. והא דכתיב "ושמתם אותו מצד ארון ברית ד'", היינו שיהא מונח בארון בצד, ולא בין הלוחות. וכן היו מונחים בארון שבירי הלוחות דכתיב "אשר שברת" ו"שמתם" (ולר"י כוונת הפסוק שאמר לו הקב"ה י"שר כחך ששברת)", והעמודים היו מונחים בחוץ.

שיטת ר"י - לר"י האמה היא של ה' טפחים, והלוחות היו מונחות בארכו של הארון על רוחבו ולא על חודו, ונשתייר בארכו חצי טפה, ועובי כל דופן היתה אצבע, וברוחב הארון תפשו הלוחות ו' טפחים ועובי הדפנות חצי טפה, ובטפח הנותר היו מונחים העמודים עמודי כסף כמו עמודי ס"ת היו שוכבים לאורכו והלוחות ביניהם, וכן היו מונחים בארון מתחת

הלוחות שבירי הלוחות, דכתיב "אין בארון רק" הוי מיעוט אחר מיעוט דבא לרבות שבירי לוחות. והס"ת היה מונח ע"ג הארגז ששיגרו הפלישתים לישראל שהיה מונח ליד הארון, ולפני שהביאו הפלישתים את הארגז היה הס"ת מונח ע"ג קרש שהיה יוצא מן הארון.

ד"ד: וכן לר"מ ולר"י היו מונחים בארון השם וכל כינויו, דכתיב "אשר נקרא שם שם ד' וכו'".

כתבי הקודש, המשך

סדרן של נביאים - יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ותרי עשר. והושע היה הראשון מתוך ד' נביאים של אותה תקופה והם ישעיה עמוס ומיכה, ומה שהקדימו את ישעיה להושע משום שנבואת הושע נכתבה יחד עם חגי זכריה ומלאכי שהיו סוף הנביאים בתחילת בית שני, ולא כתבוהו בפני עצמו כיון שהוא קטן ויכול להאבד. ואף ישעיה קודם לירמיה ויחזקאל, מ"מ סידרו את ירמיה שהוא עוסק בחורבן, ואח"כ את יחזקאל שתחילתו בחורבן וסופו בנחמה, ואח"כ את ישעיה שכולו נחמה.

סדרן של כתובים - רות תהילים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל אסתר עזרא ודברי הימים, רות קדמה לדוד, ואיוב כמ"ד שהיתה בימי מלכת שבא. ולמ"ד שאיוב היה בימי משה לא הקדימו את איוב לפי שאין מתחילים בפורענות, ורות אע"פ שהיא פורענות יש לה אחרית, שיצא ממנה דוד שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ומשלי וקהלת הם שני ספרי חכמה, ושיר השירים אמרו לעת זקנתו, וקינות אמרו ירמיה שהיה אחר שלמה, ודניאל היה בגולה אחרי ירמיה, ואסתר אחריו בימי אחשוורוש, ועזרא אח"כ בימי דריוש השני.

מי כתב את הספרים

תורה - משה כתבה, ואת פרשת בלעם, ח' הפסוקים האחרונים של התורה י"א שכתבם יהושע וי"א שמשה כתבם בדמע מפי הגבורה (ורב שאמר שיש לקוראם באדם אחד יכול לסבור כשתי השיטות, לרבינו משולם אין לש"ץ לקרוא פסוקים אלו).

יהושע כתב את ספרו והשלימו פנחס.

שמואל כתב את ספרו (והשלימוהו גד החוזה ונתן הנביא) ואת **שופטים ורות**.

דוד כתב את **ספר תהילים** ע"י עשרה זקנים (אדם הראשון והוא איתן האזרחי מלכי צדק אברהם משה הימן ידותון אסף וג' בני קרח).

ט"ו: **ירמיה** כתב את ספרו ואת **ספר מלכים וקינות**.

חזקיה וסיעתו כתבו את **ישעיה ומשלי שיר השירים וקהלת**, ונקרא ע"ש חזקיה מפני שגרם להם לעסוק בתורה. וישעיה לא כתב את ספרו משום שהנביאים היו כותבים ספרם לפני מיתתם, וישעיה נהרג ע"י מנשה.

אנשי כנסת הגדולה חגי זכריה ומלאכי זרובבל מרדכי וחבריהם כתבו את **יחזקאל ותרי עשר ודניאל**

ואסתר, ויחזקאל לא כתב ספרו, שמא מפני שלא ניתנה נבואה ליכתב בחי'ל, ולכן כתבוהו אנשי כנסת הגדולה כשהגיעו לארץ, וכן כתבו אז את דניאל ואסתר. ותרי עשר לא כתבום הנביאים עצמם מפני שהם נבואות קטנות, וכשראו נביאים אחרונים שהנבואה מסתלקת כתבו את נבואותיהם וצירפו אחרים עמם כדי שלא יאבדו מחמת קטנם.

עזרא כתב את ספרו ואת היחס בדברי הימים עד אליו (ואז עלה לארץ ישראל), והשלימו נחמיה בן חכליה.

איוב

מתי היה חי - י"א שהיה בימי משה (ומשה כתב את ספר איוב. וימי שנותיו היו משעה שנכנסו ישראל ממצרים ועד שיצאו, והיינו שאז היה חי, וי"א שחי בזמן אחר כמנין השנים שהיו במצרים), ולרבה היה בימי המרגלים, וי"א שלא היה ולא נברא אלא משל היה ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מידת הדין, ושאיין אדם נתפס על צערו, ור"ל ס"ל שאיוב היה אלא שלא באו עליו יסורים, וכונת הכתוב שאילו היו באים עליו היה יכול לעמוד בהם. ולר"ח ור"א היה מעולי גולה ובית מדרשו היה בטבריה.

ט"ו: ובברייתא איתא ש"א שהיה חסיד מאומות העולם, (ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, והביא עליו הקב"ה יסורים והתחיל מחרף ומגדף, וכפל הקב"ה שכרו כדי לטרדו מן העולם), ובשם ר"א איתא שהיה בימי השופטים (שהיה דור שכולו הבל והיה שופט את שופטיו, ואפי' הטובים שבהם לא היו כלום, והשופטים עצמם היו מקולקלים), ולרבי יהושע בן קרחה היה בימי אחשורוש, ולרבי נתן היה בימי מלכות שבא (ומלכת שבא לא היתה אשה וכוונת הפסוקים למלכות שבא), ולחכמים היה בימי כשדים נבוכדנצר, ולשיטות אלו היה מישראל (שהרי ביקש משה שלא תשרה שכינה על אומות העולם), וי"א שהיה בימי יעקב ונשא את דינה, ולדבריהם לא היה מישראל.

דורו של איוב היה שטוף ביזמה.

ז' נביאים התנבאו לאומות העולם בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזי. הגמ' אומרת שלא כולם היו מאומות העולם שהרי אליהוא היה מישראל, אלא הכונה שעיקר נבואתם היתה לאומות העולם, משא"כ שאר נביאים שאף שנתנבאו גם לאומות העולם, מ"מ עיקר נבואתם לישראל.

מעשה איוב

השטן אמר לקב"ה שלא מצא בכל הארץ אדם נאמן כאברהם, שאע"פ שהקב"ה הבטיח לו את הארץ, והיה צריך לקנות מקום לקבור את שרה, לא הררה.

ואמר לו הקב"ה שאיוב אין כמוהו בכל הארץ, שנאמר בו איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע (היינו ורתן בממונו שהיה רע בעיניו לדקדק בחצי פרוטה שאינה ממון), ובאברהם כתיב רק ירא אלוקים.

ואמר השטן שהוא ירא אלוקים בגלל שד' שומר עליו (וכל הנוטל ממנו פרוטה מתברך, והעייזים שלו היו הורגים זאבים, והטעימו הקב"ה מעין העולם הבא הריון ולידה ביום אחד).

ואמר לו הקב"ה שיכול ליטול את כל אשר לו אך לא ישלח ידו באיוב עצמו.

ט"ז: כששמע איוב את מה שקרה למשפחתו ולממונו לא התרעם על הקב"ה, ואמר הקב"ה לשטן שהנה איוב "עודנו מחזיק בתומתו, ותסית בי לבלעו חינם" (כביכול הקב"ה ניסת). ואמר לו השטן "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", והרשה לו הקב"ה לגעת בו אך לו להמיתו, (שבור חבית זו ושמוור יינה).

למרות זאת לא חטא איוב בשפתיו אבל בליבו חטא, ואמר שהעולם נתון ביד רשע, י"מ שביקש לכפור בעיקר (וכפר בתחית המתים), וי"מ שלא דיבר אלא על השטן, וטען שכמו שהקב"ה ברא סימני טומאה וטהרה וגן עדן וגיהנום, כך הקב"ה ברא צדיקים ורשעים, וא"א לשנות את הדבר וא"כ החוטאים הם אנוסים, ואמרו לו חבריו שאף שהקב"ה ברא יצר הרע ברא לו תורה תבלין, שהתורה מבטלת הרהורי עבירה, וא"כ הבריות יכולים להציל עצמם. וטען איוב שמא התחלף לקב"ה איוב באיוב, ואמר לו הקב"ה שכמו שכל שערה יש לה גומא בפני עצמה, וכל טיפת גשם יש לה מקום בפני עצמה, וכל קול היוצא מהעננים יש לו שביל בפני עצמו, והוא מזמן נשר שיתפוס את ולד היעלה בדיוק ברגע המתאים, ומזמן נחש להכיש את האילה בדיוק בזמן הלידה, א"כ ודאי שלא נתחלף איוב באיוב.

השטן נתכוון לשם שמים שלא ישכח הקב"ה את רחמיו לאברהם, וכן פניה הכעיסה את חנה כדי שתתפלל.

י' הרע - מחטיא את האדם ואח"כ מקטרג עליו ונוטל את נשמתו. הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

איוב היה גזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם, והיה שם שמו על אלמנות כדי שירצו לשאת אותם.

עפרא לפומיה דאיוב - חברותא כלפי שמיא, כלום יש עבד שמוכיח את רבו, ועל שאמר שלא הסתכל אפי' על פנויה, הרי אברהם אפי' באשתו לא הסתכל.

ט"ח: איוב לא דיבר בדעת, ומכאן שאין אדם נתפס להתחייב על מה שהוא מדבר קשה בשעת צערו.

איך ידעו ג' רעיו של איוב ממה שקרה לו - י"מ ע"י הכתור שהיה להם שבכל כתר היו ג' פרצופים, וכשבאים יסורים על אחד פרצופו משתנה, וי"א ע"י ג' אילנות שהיו להם, (והיינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא). והם באו לנו ללמדנו, ובאו ממרחק של ג' מאות פרסאות, ונזדמנו להכנס יחד באותו שער.

לידת בנות - ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם לר"ח באה רביה לעולם שעי' הבנות מתרבה העולם לפי שממהרות להיות לה זרע, ולר"ל באה מריבה לעולם (ולכן כשהחזיר הקב"ה לאיוב כפול ממה שהיה לו, לא נכפלו בנותיו, ולר"ח נכפלו ביופים). ובר קפרא אמר שכמו שא"א לעולם בלי בסם ובורסי ומ"מ אוי למי שהוא בורסי, כך אוי למי שבניו נקבות.

וד' ברך את אברהם בכל - לר"מ היינו שלא היתה לו בת, ולר"י שהיתה לו בת, ולאחרים היתה לו בת ושמה בכל, ולר"א המודעי היתה איצטגנינות בליבו וכל המלכים היו משכימים לפתחו ליטול ממנו עצה, ולרשב"י היתה תלויה אבן טובה בצווארו, והיתה מרפאה את הרואה אותה, (וכשנפטר אברהם תלאה הקב"ה בגלגל חמה), וי"מ שנתברך שלא מרד עשיו בימיו, ושעשה ישמעאל תשובה בימיו (דכתיב "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", שהקדים ישמעאל את יצחק לפניו, ולכן כתיב בישמעאל ויגוע וימת, כמו שכתוב בצדיקים).

ביום שנפטר אברהם אינו עשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים כדי לנחם את יצחק, י"מ משום שאין לה פה כאבל שאינו מדבר, וי"מ משום שהיא מגולגלת כמו אבילות שמגולגלת על כל באי עולם, ונ"מ אם מועיל לנחם בביצים. ובאותו יום בא עשיו על נערה מאורסה, והרג את הנפש וכפר בעיקר ובתחית המתים וביזה את הבכורה את העבודה שהיא בבכורות.

י"ז: אברהם יצחק ויעקב הם הג' שהטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב, ולא שלט בהם יצר הרע, (וי"א שגם בדוד לא שלט יצר הרע), והיינו שכיון שראה הקב"ה שהם דוחקים עצמם להתרחק מן העבירה, סייעם שמכאן ואילך לא ישלוט בהם היצר הרע. ולא שלט בהם מלאך המות אלא מתו בנשיקה על פי שכינה, וכן במשה אהרן ומרים, ובששה אלו לא שלטה רימה שאין הרימה באה אלא מטיסה מרה המטפסת מסכינו של מלאך המות, וכן בבנימין, וי"א שאף בדוד לא שלטה רימה.

ארבעה מתו בעטיו של נחש שבגלל עצתו של הנחש נגזרה מיתה על כל צאצאי אדם הראשון, בנימין עמרם ישי וכלאב בן דוד.

חדש

ניתן להשיג את הסט תמצית הש"ס (999 תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סך 50 ₪.

כמו כן ניתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור ובי" שו"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים ונדה.

לפרטים 052-7692282

**קייבלת תועלת מהגליון?
באפשרותך לזכות לונגדים נוספים,
ניתן לתרום בגדרים פלוס קופת תמצית**

מבחיני 'לדעת'

מבחינים שבועיים על דף היומי

משנה ברורה / עמוד היומי

חפץ חיים / אהבת חסד

ניתן לעשות את המבחינים מיום ו' בבוקר

עד יום ג' בשעה 7:00 בבוקר

בטלפון 0737-289-669

במייל 7692282@gmail.com

בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,

זיכוי 300 ₪ ברשת 'פה גוף', 101 זוכים

בזיכוי 100 ₪ ברשת 'פה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר.

בנקודות ההפצה

במייל 7692282@gmail.com

בפקס 0799-414144

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל

מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל

תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר

הלימוד של: חבורת ש"ס, העמוד היומי, קנין

ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף,

אורייתא, אהבת שלום.